

«بسمه تعالی»

دانشگاه مازندران

معاونت تحصیلات تکمیلی

فرم تعریف پایان نامه دوره کارشناسی اشد

تاریخ: .....

شماره: .....

پیوست: .....

مدیر محترم کمیته تحصیلات تکمیلی گروه حقوق

سلام علیکم:

اینجانب محمد زارعی به شماره دانشجویی ۸۶۴۵۵۱۹۰۱ دانشجوی رشته ی حقوق جزا و جرم شناسی دانشکده ی حقوق و علوم سیاسی مقطع کارشناسی ارشد ورودی نیمسال اول سال تحصیلی ۸۶-۸۷ که در حال حاضر ۱۴ واحد درسی را با موفقیت گذرانده ام. ضمن پیوست فرم تعریف پایان نامه که به تأیید استاد راهنما رسیده است درخواست تصویب تعریف پایان نامه با عنوان:

قاجاق زنان در حقوق ایران و اسناد بین المللی

را دارم.

امضا و تاریخ:

مشخصات استاد راهنما و مشاور

ردیف	نام خانوادگی	سمت در پایان نامه	محل خدمت	مرتبه علمی	امضاء
۱	دکتر کیومرث کلانتری	استاد راهنما	دانشگاه مازندران	استادیار	
۲	دکتر ابوالحسن شاکری	استاد مشاور	دانشگاه مازندران	استادیار	

بسمه تعالی
دانشگاه مازندران
تحصیلات تکمیلی
(تعریف پایان نامه)

نام و نام خانوادگی دانشجو : محمد زارعی
شماره دانشجویی: ۸۶۴۵۵۱۹۰۱
رشته تحصیلی: حقوق جزا و جرم شناسی
مقطع: کارشناسی ارشد
دانشکده: حقوق و علوم سیاسی

۱- عنوان :

فارسی :

قاچاق زنان در حقوق ایران و اسناد بین المللی

لاتین :

Trafficking of Women in Iranian law and International Documents

۲- تعریف مسأله:

قاچاق (انسان)، پدیده بسیار گسترده جهانی است. اکنون این نوع قاچاق شامل مبادله افراد جهت کار در کارگاههای سخت، کار خانگی یا کشاورزی، ازدواج‌های اجباری یا فریب انگیز به صورت پستی و سفارشی و خرید و فروش زنان برای روسپی‌خانه‌ها و کلوپهای رقص برهنه می‌باشد.

مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۴ قاچاق زنان را چنین تعریف می‌کند: «انتقال غیر قانونی و مخفیانه اشخاص در عرض مرزهای ملی، عمدتاً از سوی کشورهای در حال توسعه و کشورهای دارای اقتصاد در حال گذار، با هدف نهایی واداشتن زنان و دختران به وضعیت‌های بهره‌کشانه و ستمگرانه از لحاظ جنسی و اقتصادی، به منظور سود بکارگیرندگان، قاچاقچیان و سندیکاهای جنایتکار و نیز دیگر فعالیت‌های مرتبط با قاچاق، نظیر کار خانگی و اجباری، ازدواج دروغین، استخدام مخفیانه و فرزندخواندگی دروغین».

سازمان غیر حکومتی ائتلاف جهانی علیه قاچاق زنان نیز این پدیده را چنین تعریف می‌کند: «همه اعمال متضمن بکارگیری و یا حمل و نقل یک زن در درون و در عرض مرزهای ملی برای کار یا خدمات به وسیله خشونت یا تهدید خشونت، سوءاستفاده از اقتدار یا موقعیت مسلط، اسارت، مفهوم قاچاق زنان، وام، فریب یا دیگر اشکال تحمیل».

در ماده سوم پروتکل پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص به ویژه زنان و کودکان، مصوب سال ۲۰۰۰ ذکر شده است: «قاچاق، شامل استخدام، انتقال، حمل و نقل، پناه‌دادن یا دریافت اشخاص به وسیله تهدید یا بکارگیری زور یا دیگر اشکال تحمیل، آدم ربایی، تقلب، فریب، سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت، آسیب‌پذیری یا دادن یا دریافت پرداخت‌ها یا منافع، جهت کسب رضایت فردی که بر شخص دیگری کنترل دارد، به منظور بهره‌کشی جنسی، کار یا خدمات اجباری، بردگی یا رویه‌های مشابه بردگی، بیگاری یا برداشتن اندام‌های بدن است». در این تعریف استدلال شده است که قاچاق نباید بر حسب تحمیل یا فقدان رضایت به ویژه در چارچوب صنعت سکس تعریف شود، زیرا کار جنسی ذاتاً بهره‌کشانه است. بنابراین، رضایت یا کنترل زن بر وضعیت خودش هیچ اهمیتی ندارد.

امروزه قاچاق انسان (اعم از کودکان، زنان و مردان) به قصد فحشاء و بهره‌کشی جنسی و اقتصادی از شکل سنتی آن خارج شده و به شکل «برده داری جنسی جدید» در سطح بین‌المللی مطرح شده است. درآمد سرشار حاصل از فحشاء و روسپیگری اجباری افرادی که از طریق قاچاق در روسپی‌خانه‌های بعضی از کشورها وادار به فحشاء می‌گردند موجب گردیده است که باندها و

شبکه های سازمان یافته قاچاق انسان در سطح بین المللی، بسیاری از زنان و کودکان را در کشورهای در حال توسعه با استفاده از ترندهای گوناگون اغوا نموده و مورد قاچاق قرار داده و به این شیوه و با انحاء مختلف مورد بهره کشی جنسی و اقتصادی قرار میدهند.

اتحادیه اروپا رأساً و همچنین دولتهای عضو این اتحادیه منفرداً، اقداماتی برای پیشگیری از قاچاق و ورود غیرمجاز زنان و کودکان به خاک کشورشان انجام داده اند، ولی این اقدامات به هیچ وجه کافی نبوده و باید اقداماتی اساسی برای تعقیب قاچاقچیان و همچنین تدارک حمایت اجتماعی و حقوقی لازم از این پدیده صورت بگیرد.

مجمع عمومی سازمان ملل متحد هم به منظور مقابله با شکل جدید بهره برداری جنسی از قربانیان، از دسامبر ۱۹۴۵ تاکنون با تصویب کنوانسیونهای متعدد ضمن منع قاچاق انسان به قصد بهره کشی جنسی و اقتصادی اقداماتی را به عمل آورده و به کشورهای امضاء کننده ی کنوانسیون، توصیه های لازم را به منظور رعایت مصوبات کنوانسیونها و عنداللزوم پیش بینی مقررات خاصی در قوانین داخلی برای مقابله با این پدیده نموده است.

از آنجایی که جمهوری اسلامی ایران به عنوان عضو این سازمان، به عضویت برخی از این کنوانسیون ها درآمده است، از سال ۱۳۷۲ به بعد، بعضی از اصول این کنوانسیون ها را ملاک وضع قوانین داخلی قرار داده است. لذا اینگونه مصوبات را می توان منابع ارشادی ناشی از قاچاق انسان- بویژه زنان و کودکان- بحساب آورد و پیشگیری از وقوع این جرم در آینده مستلزم اجرای برنامه های راهبردی بر پایه تحقیقات جرم شناختی است.

با توجه به موارد ذکر شده آنچه در این پژوهش به طور کلی مد نظر نویسنده می باشد پاسخ گویی به سؤالات زیر است:

- ۱) منظور از قاچاق زنان چیست؟
- ۲) با توجه به ابعاد و زمینه های ارتکاب قاچاق زنان، آیا قانون مبارزه با قاچاق انسان می تواند اهداف مورد نظر قانونگذار در مبارزه با این جرم را تأمین کند؟
- ۳) آیا رضایت زنان به مهاجرت غیر قانونی، این عمل را از عنوان قاچاق خارج می کند یا خیر؟

- ۳- پژوهشهای عملی انجام شده قبلی در ارتباط با پایان نامه (بطور مختصر)
- در مورد این پایان نامه پژوهش مستقلی ارائه نگردیده است و تنها در برخی کتابها به صورت مختصر و پراکنده مطالبی در این مورد ذکر گردیده است؛ به عنوان مثال:
- ۱- ولیدی، دکتر محمد صالح، حقوق کیفری اقتصادی، بنیاد حقوقی میزان، ۱۳۸۶
- ۲- سلیمی، دکتر صادق جنایات سازمان یافته فراملی، انتشارات صدرا تهران، ۱۳۸۲
- ۳- بوریگان، ژاک، بزهکاری سازمان یافته در حقوق کیفری فرانسه، ترجمه دکتر علی حسین نجفی ابرند آبادی، جهاد دانشگاهی دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۸
- ۴- مصفا، نسرين. کنوانسیون حقوق کودک و بهره برداری از آن در حقوق داخلی ایران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۳
- ۵- اشتری، بهناز، قاچاق زنان بردگی معاصر، نشر میزان، ۱۳۸۵
- ۴- حدود پژوهش (در صورت لزوم) :
- قلمرو موضوعی: قاچاق زنان در حقوق ایران و اسناد بین المللی
- قلمرو مکانی: در سطح بین المللی بخصوص در ایران
- قلمرو زمانی: وضعیت کنونی

۵- فرضیات پژوهش:

- ۱- طبق تعریفی که توسط سازمان غیر حکومتی ائتلاف جهانی علیه قاچاق زنان ارائه شده است «همه اعمال متضمن بکارگیری و یا حمل و نقل یک زن در درون و در عرض مرزهای ملی برای کار یا خدمات به وسیله خشونت یا تهدید به خشونت، سوء استفاده از اقتدار یا موقعیت مسلط، اسارت وام، فریب یا دیگر اشکال تحمیلی».
- ۲- بی تردید وضع و اجرای قانون مزبور گرچه لازم بوده ولی تنها با اجرای آن این آسیب اجتماعی مرتفع نخواهد شد و این امر نیازمند اقدامات سیستماتیک در جهت رفع مشکلات اجتماعی، فرهنگی و... موجود در جامعه است.
- ۳- خیر، با توجه به تعریف قاچاق زنان هر گونه انتقال غیر قانونی و یا مبادله آنها را برای منافع اقتصادی یا شخصی دیگر ولو اینکه با رضایت آنها صورت گیرد را در بر می گیرد.

۶- اهداف پژوهش:

با توجه به اینکه جرم قاچاق انسان بخصوص زنان، از جمله جرائمی است که در سالهای اخیر، مورد توجه رسانه ها و محافل حقوقی قرار گرفته است هنوز بسیاری از زوایای آن، مورد بررسی و تحلیل کامل قرار نگرفته است. همین امر موجب گردیده که متون تولید شده در این زمینه، پاسخ گوی تمامی ابهامات و نیازهای محققین نباشد. این پژوهش، بررسی زوایای مبهم و ضعفهای موجود در نظام حقوقی داخلی و بین المللی را، مهمترین هدف خود می داند.

۷- خلاصه مراحل روش پژوهش:

در این تحقیق از روش توصیفی - تحلیلی استفاده خواهد شد به این صورت که ابتدا به کتابها و مقالات قابل دسترس در مورد پایان نامه، با طرح فرضیاتی که بیان گردید به بررسی متون موجود پرداخته خواهد شد. مرحله ی بعدی تحلیل داده های مزبور می باشد و در پایان نتیجه گیری لازم به عمل خواهد آمد.

۸- زمان بندی اجرای پایان نامه :

سه ماه اول به تحقیق و مطالعه و بررسی نتایج ، سه ماه دوم اخذ نظرات استاد راهنما و مشاور و سه ماه آخر نگارش و چاپ و در صورت تصویب ، دفاع از آن .

۹- منابع:

- ۱- ولیدی محمد صالح، حقوق کیفری اقتصادی، بنیاد حقوقی میزان، چاپ اول، ۱۳۸۶
- ۲- سلیمی صادق، جنایات سازمان یافته فراملی، انتشارات صدرا، تهران، ۱۳۸۲
- ۳- بوریکان ژاک، بزهکاری سازمان یافته در حقوق کیفری فرانسه، ترجمه دکتر علی حسین نجفی ابرند آبادی، جهاد دانشگاهی دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۸
- ۴- مصفا نسرین، کنوانسیون حقوق کودک و بهره برداری از آن در حقوق داخلی ایران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم، ۱۳۸۳
- ۵- اشتری بهناز، قاچاق زنان و بردگی معاصر، انتشارات اندیشه برتر، چاپ اول، ۱۳۸۰

مقدمه

توسعه جوامع و پیچیدگی روابط انسانها، مشکلاتی را برای کنترل جوامع از جهت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی بوجود آورده است. از جمله این مشکلات پدیده قاچاق زنان است که بعضی افراد جهت نیل به اهداف و منافع اقتصادی خود به این شغل تمایل پیدا می‌کنند. جرم قاچاق زنان تمام کشورهای دنیا اعم از کشورهای مبدأ، مقصد و مسیر را درگیر خود کرده است. به نحوی که براساس آمارهای بین‌المللی حدود دو میلیون نفر را در جهان دبر گرفته و دو میلیارد دلار عاید قاچاقچیان کرده است. به این دلیل قاچاق زنان را برده‌داری مدرن نامیده‌اند. شاید بی‌اغراق به نظر نرسد اگر قاچاق زنان را یکی از مهمترین چالش‌های پیش روی جامعه بین‌المللی در قرن حاضر دانست. هرچند قاچاق زنان از دیرباز در میان ملل مختلف وجود داشته لیکن این پدیده امری است که مطرح شدن آن به عنوان معضلی جدی به ابتدای قرن بیستم باز می‌گردد و به عبارت دیگر در قرن بیستم بود که مبارزه با قاچاق زنان، به عنوان یک معضل جدی و در سال ۱۹۰۴ مطرح شد. در این سال بود که مقاله‌نامه بین‌المللی در پاریس راجع به تأمین یک حمایت مؤثر علیه معاملات جنایتکارانه موسوم به خرید و فروش سفیدپوستان به امضاء رسید. پس از این اسناد دیگری در این زمینه منعقد گردید که از جمله آنها می‌توان به کنوانسیون‌های ۱۹۱۰، ۱۹۳۳ و ۲۰۰۰ - که کنوانسیون اخیرالذکر در خصوص سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص، بویژه زنان و کودکان - اشاره کرد. در این راستا و در جهت مبارزه با قاچاق زنان جامعه ملل اقدامات بسیاری را انجام داد که متأسفانه به علت وجود مشکلات ایجاد شده این اقدامات به نتیجه نرسیده است. از جمله اقدامات توسط سازمان ملل را می‌توان به تأسیس نهادهای تخصصی مرتبط با موضوع و صدور قطعنامه‌ها و بیانیه‌های مختلف و تدوین کنوانسیون‌های بین‌المللی اشاره کرد. از آنجایی که حجم عمده فعالیت‌های مربوط به قاچاق زنان به صورت سازمان‌یافته و از طریق گروه‌های تبهکاری صورت می‌پذیرد که دارای تشکیلات منسجم و منظمی هستند، سازمان ملل لازم دید تا به مسأله قاچاق زنان به عنوان یک پدیده تبهکارانه سازمان‌یافته نگاه کند. تا اینکه در سال ۲۰۰۰ بود که اقدامات سازمان ملل تحت یک کنوانسیون به نام کنوانسیون سازمان ملل علیه جنایات سازمان‌یافته فراملی موسوم به کنوانسیون پالمو درآمد و مبارزه با این جنایات سازمان‌یافته تحت کنوانسیون واحدی قرار گرفت.

در ایران نیز متأسفانه این جرم به سرعت شیوع پیدا کرده و همه روزه اخبار ناگواری از قاچاق زنان و دختران ایرانی به کشورهای مثل پاکستان و کشورهای حاشیه خلیج فارس گزارش می‌شود. به عنوان مثال، بنا به گزارش یکی از خبرگزاریها قاچاقچیان انسان توانسته‌اند از بین ۲۸۶ دختر ایرانی در غرفه یکی از کشورهای عربی در تهران، ۵۴ نفر را انتخاب و ۲۸ اردیبهشت ماه سال ۱۳۸۳ به کشوری در حاشیه خلیج فارس بفرستند تا در روز ۶ خرداد ماه همان سال برای حراجی فجیره آماده شوند. یا بنا به گزارش دیگری روزانه بطور متوسط بین ۱۰ الی ۱۵ دختر ایرانی به امارات برای روسپیگری فرستاده می‌شوند. آمارهای اولیه حاکی از آن است که حداقل یک میلیون کودک زیر ۱۵ سال در کشورهای آسیای جنوب شرقی، از طریق خودفروشی و فحشاء ارتزاق می‌کنند که این مسأله به عوامل متعددی از قبیل فرهنگ جدید مصرفی، سکسیزم عمومی و توریسم جنسی افسار گسیخته بستگی داشته و دارد.

باندهای قاچاق زنان در تمام دنیا فعالیت وسیعی دارند. و همین امر مسأله مبارزه با این جرم را با مشکلات عدیده‌ای مواجه کرده است. قانونگذار ایران نیز در پی مصوبات بین‌المللی و توسعه روز افزون قاچاق زنان در کشورمان و مشکلات فراوان ناشی از آن و فقدان نص قانونی برای مبارزه با قاچاق انسان بالأخره با تأخیری طولانی، در تاریخ ۱۳۸۳/۴/۲۸ با تصویب قانون مبارزه با قاچاق انسان در هشت ماده و سه تبصره هماهنگ با اقدامات بین‌المللی در پی آن برآمده تا با این پدیده شوم مبارزه کند.

- بیان مسأله -

قاچاق (انسان)، پدیده بسیار گسترده جهانی است. اکنون این نوع قاچاق شامل مبادله افراد جهت کار در کارگاههای سخت، کار خانگی یا کشاورزی، ازدواج‌های اجباری یا فریب‌انگیز به صورت پستی و سفارشی و خرید و فروش زنان برای روسپی‌خانه‌ها و کلوپهای رقص می‌باشد.

مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۴ قاچاق زنان را چنین تعریف می‌کند: «انتقال غیر قانونی و مخفیانه اشخاص در عرض مرزهای ملی، عمدتاً از سوی کشورهای در حال توسعه و کشورهای دارای اقتصاد در حال گذار، با هدف نهایی واداشتن زنان و دختران به وضعیت‌های بهره‌کشانه و ستمگرانه از لحاظ جنسی و اقتصادی، به منظور سود بکارگیرندگان، قاچاقچیان و سندیکاهای جنایتکار و نیز دیگر فعالیت‌های مرتبط با قاچاق، نظیر کار خانگی و اجباری، ازدواج دروغین، استخدام مخفیانه و فرزندخواندگی دروغین».

سازمان غیرحکومتی ائتلاف جهانی علیه قاچاق زنان نیز این پدیده را چنین تعریف می‌کند: «همه اعمال متضمن بکارگیری و یا حمل و نقل یک زن در درون و در عرض مرزهای ملی برای کار یا خدمات به وسیله خشونت یا تهدید خشونت، سوءاستفاده از اقتدار یا موقعیت مسلط، اسارت، مفهوم قاچاق زنان، وام، فریب یا دیگر اشکال تحمیل.»

در ماده سوم پروتکل پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص به ویژه زنان و کودکان، مصوب سال ۲۰۰۰ ذکر شده است: «قاچاق، شامل استخدام، انتقال، حمل و نقل، پناه‌دادن یا دریافت اشخاص به وسیله تهدید یا بکارگیری زور یا دیگر اشکال تحمیل، آدم ربایی، تقلب، فریب، سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت، آسیب‌پذیری یا دادن یا دریافت پرداخت‌ها یا منافع، جهت کسب رضایت فردی که بر شخص دیگری کنترل دارد، به منظور بهره‌کشی جنسی، کار یا خدمات اجباری، بردگی یا رویه‌های مشابه بردگی، بیگاری یا برداشتن اندام‌های بدن است.» در این تعریف استدلال شده است که قاچاق نباید بر حسب تحمیل یا فقدان رضایت به ویژه در چارچوب صنعت سکس تعریف شود، زیرا کار جنسی ذاتاً بهره‌کشانه است. بنابراین، رضایت یا کنترل زن بر وضعیت خودش هیچ اهمیتی ندارد.

امروزه قاچاق انسان (اعم از کودکان، زنان و مردان) به قصد فحشاء و بهره‌کشی جنسی و اقتصادی از شکل سنتی آن خارج شده و به شکل «برده داری جنسی جدید» در سطح بین‌المللی مطرح شده است. درآمد سرشار حاصل از فحشاء و روسپیگری اجباری افرادی که از طریق قاچاق در روسپی‌خانه‌های بعضی از کشورها و ادار به فحشاء می‌گردند موجب گردیده است که باندها و شبکه‌های سازمان یافته قاچاق انسان در سطح بین‌المللی، بسیاری از زنان و کودکان را در کشورهای در حال توسعه با استفاده از ترفندهای گوناگون اغوا نموده و مورد قاچاق قرار داده و به این شیوه و با انحاء مختلف مورد بهره‌کشی جنسی و اقتصادی قرار می‌دهند.

اتحادیه اروپا رأساً و همچنین دولتهای عضو این اتحادیه منفرداً، اقداماتی برای پیشگیری از قاچاق و ورود غیرمجاز زنان و کودکان به خاک کشورشان انجام داده‌اند، ولی این اقدامات به هیچ وجه کافی نبوده و باید اقداماتی اساسی برای تعقیب قاچاقچیان و همچنین تدارک حمایت اجتماعی و حقوقی لازم از این پدیده صورت بگیرد.

مجمع عمومی سازمان ملل متحد هم به منظور مقابله با شکل جدید بهره برداری جنسی از قربانیان، از دسامبر ۱۹۴۵ تاکنون با تصویب کنوانسیونهای متعدد ضمن منع قاچاق انسان به قصد بهره کشی جنسی و اقتصادی اقداماتی را به عمل آورده و به کشورهای امضاء کننده ی کنوانسیون، توصیه های لازم را به منظور رعایت مصوبات کنوانسیونها و عنداللزوم پیش بینی مقررات خاصی در قوانین داخلی برای مقابله با این پدیده نموده است.

از آنجایی که جمهوری اسلامی ایران به عنوان عضو این سازمان، به عضویت برخی از این کنوانسیون ها درآمده است، از سال ۱۳۷۲ به بعد، بعضی از اصول این کنوانسیون ها را ملاک وضع قوانین داخلی قرار داده است. لذا اینگونه مصوبات را می توان منابع ارشادی ناشی از قاچاق انسان- بویژه زنان و کودکان- بحساب آورد و پیشگیری از وقوع این جرم در آینده مستلزم اجرای برنامه های راهبردی بر پایه تحقیقات جرم شناختی است.

با توجه به موارد ذکر شده آنچه در این پژوهش به طور کلی مد نظر نویسنده می باشد پاسخ گویی به سؤالات زیر است:

(۱) منظور از قاچاق زنان چیست؟

(۲) با توجه به ابعاد و زمینه های ارتکاب قاچاق زنان، آیا قانون مبارزه با قاچاق انسان می تواند، اهداف مورد نظر قانونگذار در مبارزه با این جرم را تأمین کند؟

(۳) آیا رضایت زنان به مهاجرت غیر قانونی، این عمل را از عنوان قاچاق خارج می کند یا خیر؟

پژوهشهای عملی انجام شده قبلی در ارتباط با پایان نامه (بطور مختصر)

در مورد این پایان نامه پژوهش مستقلی ارائه نگردیده است و تنها در برخی کتابها به صورت مختصر و پراکنده مطالبی در این مورد ذکر گردیده است؛ به عنوان مثال:

۱- ولیدی، دکتر محمد صالح، حقوق کیفری اقتصادی، بنیاد حقوقی میزان، ۱۳۸۶

۲- سلیمی، دکتر صادق جنایات سازمان یافته فراملی، انتشارات صدرا تهران، ۱۳۸۲

- ۳- بوریگان، ژاک، بزهکاری سازمان یافته در حقوق کیفری فرانسه، ترجمه دکتر علی حسین نجفی ابرند آبادی، جهاد دانشگاهی دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۸
- ۴- مصفا، نسرین، کنوانسیون حقوق کودک و بهره برداری از آن در حقوق داخلی ایران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۳
- ۵- اشتری، بهناز، قاچاق زنان بردگی معاصر، نشر میزان، ۱۳۸۵

- حدود پژوهش (در صورت لزوم)

قلمرو موضوعی: قاچاق زنان در حقوق ایران و اسناد بین المللی
قلمرو مکانی: در سطح بین المللی بخصوص در ایران
قلمرو زمانی: وضعیت کنونی

- فرضیات پژوهش

- ۱- طبق تعریفی که توسط سازمان غیرحکومتی ائتلاف جهانی علیه قاچاق زنان ارائه شده است «همه اعمال متضمن بکارگیری و یا حمل و نقل یک زن در درون و در عرض مرزهای ملی برای کار یا خدمات به وسیله خشونت یا تهدید به خشونت، سوءاستفاده از اقتدار یا موقعیت مسلط، اسارت وام، فریب یا دیگر اشکال تحمیلی».
- ۲- بی تردید وضع و اجرای قانون مزبور گرچه لازم بوده ولی تنها با اجرای آن این آسیب اجتماعی مرتفع نخواهد شد و این امر نیازمند اقدامات سیستماتیک در جهت رفع مشکلات اجتماعی، فرهنگی و... موجود در جامعه است.
- ۳- خیر، با توجه به تعریف قاچاق زنان هر گونه انتقال غیر قانونی و یا مبادله آنها را برای منافع اقتصادی یا شخصی دیگر ولو اینکه با رضایت آنها صورت گیرد را در بر می گیرد.

- اهداف پژوهش

با توجه به اینکه جرم قاچاق انسان بخصوص زنان، از جمله جرائمی است که در سالهای اخیر، مورد توجه رسانه‌ها و محافل حقوقی قرار گرفته است هنوز بسیاری از زوایای آن، مورد بررسی و تحلیل کامل قرار نگرفته است. همین امر موجب گردیده که متون تولید شده در این زمینه، پاسخگوی تمامی ابهامات و نیازهای محققین نباشد. این پژوهش، بررسی زوایای مبهم و ضعفهای موجود در نظام حقوقی داخلی و بین‌المللی را، مهمترین هدف خود می‌داند.

- خلاصه مراحل روش پژوهش

در این تحقیق از روش توصیفی - تحلیلی استفاده خواهد شد به این صورت که ابتدا به کتابها و مقالات قابل دسترس در مورد پایان‌نامه، با طرح فرضیاتی که بیان گردید به بررسی متون موجود پرداخته خواهد شد. مرحله‌ی بعدی تحلیل داده‌های مزبور می‌باشد و در پایان نتیجه‌گیری لازم به عمل خواهد آمد.

بخش اول

کلیات

بخش اول این پایان‌نامه به کلیات جرم قاچاق زنان اختصاص یافته است. این بخش به سه فصل تقسیم شده، فصل اول به مفاهیم مربوط به قاچاق، که شامل مفاهیم لغوی و اصطلاحی و تعاریف مربوط به قاچاق زنان که تاکنون ارائه شده و مباحث دیگری همچون مهاجرت و پدیده جرائم سازمان‌یافته و ویژگی‌هایی که برای این نوع جرائم در نظر گرفته شده بحث می‌شود و در فصل دوم نیز به سابقه تاریخی موضوع در دوران باستان، اسلام و در دوران معاصر و در فصل سوم هم به سرقت انسان، با توجه به منابع فقهی و تاریخی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

فصل اول: مفاهیم

برای مبارزه با هر نوع جرمی، شناخت دقیق آن جرم لازم و ضروری است. برای مبارزه با قاچاق زنان نیز شناخت این موضوع و تعیین مفاهیم در این زمینه ضرورتاً ما را به مبارزه بهتر سوق خواهد داد. به تبع این موضوع، ابتدا به تعریف واژه قاچاق و پس از آن به تبیین مفهوم قاچاق زنان و ویژگی‌های این جرم خواهیم پرداخت.

مبحث اول: تعریف قاچاق

کلمه قاچاق^۱ از مصدر «قاچماق» واژه‌ای است ترکی، و به معنای «برده» و «ربوده» و آنچه ورود آن به کشور و یا معامله‌ی آن از طرف دولت ممنوع است^۲، کاری برخلاف قانون که مخفیانه انجام شود یا متاعی که معامله و ورود آن به کشور ممنوع است^۳. در لغتنامه آکسفورد نیز در تعریف قاچاق آمده است:

«To take, send or bring goods or people secretly and illegally into or out of country»^۴

«بردن، فرستادن، آوردن کالا یا انسان بطور مخفیانه و غیرقانونی به داخل یا خارج کشور.»

^۱. Smuggle

^۲. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، جلد دهم، انتشارات دانشگاه تهران، بهار ۱۳۷۳، ص ۵۲۵

^۳. معین، محمد، فرهنگ فارسی، جلد دوم، انتشارات امیر کبیر، چاپ یازدهم، ۱۳۷۶، ص ۲۶۰۸

^۴. Oxford advanced learner dictionary, sixth edition (2002, oxford university press)

در تعریف دیگری معنی قاچاق به شرح ذیل بیان شده است:

«Illegal export or import of merchandise e.g. without of duties»¹

«قاچاق عبارت است از صدور یا ورود جنس و کالا به صورت غیرقانونی، بعنوان مثال بدون پرداخت

عوارض و حقوق گمرکی.»

فرهنگهای دیگر حقوقی نیز از کلمه قاچاق تعریف دیگری بیان نموده‌اند. فرهنگ حقوقی «بلک» در تعریف قاچاق می‌گوید: «جرم واردات یا صادرات کالای ممنوعه بدون پرداخت عوارض مربوط به آنها، کالاهایی که قانوناً ممنوع هستند، متقابلاً، از کشور خارج کردن یا وارد کشور کردن». در ادامه در تعریف «*smuggle*» می‌گوید: قاچاق در کاملاً دلالت می‌کند بر رد کردن یا عبور دادن جنس یا کالای تجاری از مرز که برای آن عوارض لازم پرداخت نشده یا کالایی که صدور یا ورود آن ممنوع است. در ادامه در تعریف واژه «*Traffick*» نیز می‌گوید: «تجارت، بازرگانی، فروش، معاوضه کالا، اسناد، پول و شبیه آن، عبور دادن یا معاوضه کالا یا جنسی از یک فرد به فرد دیگر یا یک کالا یا پول هم قیمت، تجارت کردن، رد و بدل کردن یک کالا و جنسی که معمولاً مورد استفاده قرار می‌گیرد در ارتباط با مواد مخدر غیرقانونی.»

قاچاقچی (کلمه‌ای ترکی) یعنی کسی که مال‌التجاره ممنوع‌الورود یا ممنوع‌المعامله‌ای را بدون کسب

اجازه از دولت و یا نپرداختن گمرگ وارد کند یا بفروشد. شخصی که کالا را از بیراهه بگذراند.²

قاچاق کردن یعنی متاعی را مخفیانه وارد کشور کردن و نپرداختن عوارض گمرکی آن یا فراری دادن

از گمرگ، مال‌التجاره را به نهایی از عشار یا راهی غیرمملوک بردن تا اداء باج و گمرک نکند، به هر درجه -

ای که باشد.³

در قوانین داخلی نیز تعاریفی از «قاچاق» بیان شده است، براساس تعریف مندرج در بند (الف) از

ماده ۱۱ قانون انحصار تجارت خارجی مصوب تیرماه ۱۳۱۱ با اصلاحات بعدی آن آمده است: «کلیه

اجناسی که برخلاف مقررات این قانون وارد مملکت می‌شود قاچاق محسوب و به نفع دولت ضبط و

¹ . *Dictionary of law .I.b Curzon (sixth edit, 2002 printed in great Britain by Henry ling ltd)*

² . لنگرودی، محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق، گنج دانش، زمستان ۱۳۷۰، ص ۱۵

³ . دهخدا، علی اکبر، همان منبع

فروخته می‌شود و مرتکبین به حبس از شش ماه الی یکسال محکوم خواهند شد.^۱ اداره حقوقی وزارت دادگستری نیز در تعریف قاچاق می‌گوید: «غیر از آنچه که در ماده یک قانون اصلاح ماده یک قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۷۳ آمده، کالاهای موضوع درآمد دولت و ممنوع الصدور و ممنوع الورد را دربر می‌گیرد تعریف دیگری از قاچاق نشده است.» ماده ۱ قانون مجازات مرتکبین، اصلاحی ۱۳۷۳ مقرر می‌دارد: «هرکس در مورد مالی که موضوع درآمد دولت بوده مرتکب قاچاق شود علاوه بر رد مال و در صورت نبودن عین مال، رد بهای آن حسب مورد با توجه به شرایط و امکانات و دفعات و مراتب جرم به پرداخت جریمه نقدی تا حداکثر پنج برابر معادل قیمت ریالی مال مورد قاچاق و شلاق تا ۷۴ ضربه محکوم می‌گردد و در مورد اموال ممنوع الورد و ممنوع الصدور و کالای انحصاری علاوه بر مجازات فوق به حبس تعزیری تا دو سال محکوم خواهد شد.» البته با بررسی این ماده هیچگونه تعریفی از قاچاق نشده است و بطور خلاصه می‌توان گفت «قاچاق عبارت است از وارد کردن یا صادر کردن کالا برخلاف مقررات جاریه و یا اقدامی که قانوناً در حکم قاچاق محسوب شده است».^۲ در خصوص قاچاق تعاریف دیگری هم بیان شده است، بطور کلی قاچاق را می‌توان بدین صورت بیان کرد: «وارد کردن یا خارج کردن متقلبانهای کالای موضوع حق یا حقوق دولت یا کالای ممنوع یا انحصاری یا اظهار، واگذاری، حمل و نقل، نگهداری، عرضه و فروش، ساخت، تولید، تغییر مورد مصرف، دخل و تصرف، مخفی کردن، واسطه‌گری، تردد، تاسیس، استرداد یا هرگونه تقلب گمرکی ناقض قانون خاص محدود کننده آن، قاچاق یا در حکم قاچاق محسوب می‌شود».^۲

آنچه بیان شد تعاریف قاچاق در خصوص کالا و ارز می‌باشد و در واقع این تعاریف جملگی در خصوص اجسام و کالاهای بی‌روح بوده که توسط قاچاقچیان بدون پرداخت عوارض و گمرک به مرزهای دیگر فرستاده می‌شود. آنچه مدنظر است قاچاق اجسام بی‌روح و کالاها نبوده و عنوان قاچاق بر این مطلب به لحاظ نقل و انتقال افراد از طریق مرزها توسط افراد سودجو می‌باشد، که موجودات انسانی را همچون کالا و اجسام با وضعیتی خطرناک، به منظور اهداف مختلف جابجا می‌نمایند تا به اهداف خود که همان سودآوری کلان بوده بچسبند. هرچند نقطه مشترک قاچاق انسان و کالا در همین مورد می‌باشد. در

---

^۱ مجموعه قوانین و مقررات راجع به قاچاق کالا و ارز وزارت دادگستری، سازمان تعزیرات حکومتی، نظریه اداره حقوقی وزارت دادگستری، شماره ۱۳۷۷/۱۲/۸-۷/۷۹۸۷، ص ۲۱۸
^۲ احمدی، عبدالله، قاچاق کالا و انسان، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۸۲، ص ۴۲

خصوص وجه تمایز آن نیز این مطلب را می‌توان بیان نمود که عبور موجودات انسانی، پرداخت عوارض و گمرک را شامل نمی‌شود، هرچند جهت عبور از مرز از طریق قانونی نمی‌بایست مبلغی به عنوان عوارض یا مالیات پرداخت نمایند.

در اینجا این سؤال پیش خواهد آمد که آیا در قاچاق، فاکتور خارجی باید دخالت داشته باشد، عبارت دیگر در قاچاق الزاماً صادرات یا واردات یا عوارض گمرکی باید دخالت داشته باشد؟ اگر جابجایی کالا در داخل کشور هم صورت گیرد مثلاً کشف غیرقانونی مواد افیونی گردد می‌توان آن را مشمول کالای قاچاق دانست یا خیر؟ در صورت فروش مواد مخدر در داخل کشور آیا عمل قاچاق صورت گرفته است؟ در پاسخ به این سؤالات باید گفت که قانونگذار در ماده ۴۵ قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۲۹ و اصلاحات بعدی آن در فصل چهارم و در تعریف اشیاء ممنوع‌الورود و ممنوع‌الصدور مقرر می‌دارد: مقصود از قاچاق اسلحه وارد کردن به مملکت (قاچاق بین‌المللی خارجی) و یا صادر کردن (قاچاق خارجی یا بین‌المللی) یا خرید و فروش و یا حمل و نقل و یا مخفی کردن و یا نگه داشتن آن است در داخل مملکت (قاچاق داخلی).

در تاریخ ۱۳۱۵/۱۲/۲۷ در تفسیری که در خصوص قسمت دوم این ماده، طی ماده واحده‌ای بعمل آمده بیان شده است: «قسمت دوم از ماده ۴۵ قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۲۹ اسفند ۱۳۱۲ شامل مواردی نیز می‌باشد که اشیاء ممنوع‌الورود را اشخاصی در داخل کشور برای تجارت یا کسب منفعت و با علم به اینکه ممنوعاً وارد شده نقل و انتقال نموده و یا واسطه در آن امر شوند.» با بررسی مطالب قبلی به نظر می‌رسد که چنانچه کالای ممنوع‌الورود داخل کشور گردد و در هر جایی از کشور کشف گردد مشمول قاچاق کالا خواهد بود.

تعاریفی را که ارائه شد می‌توان تعریف نسبتاً کاملی در این خصوص دانست. البته همانطور که بیان شد این تعریف در خصوص قاچاق کالا و ارز بود. لیکن لازمه تحقق جرم قاچاق زنان نیز «وارد کردن یا صادر کردن» و در واقع دست زدن به یک عمل و اقدام در عالم خارج به صورت گروهی بوده و در صورت اقدام می‌توان بیان نمود که جرم قاچاق صورت گرفته است. با ذکر این توضیحات به مفهوم قاچاق پی بردیم. از طرف دیگر نظر به اینکه تحقیق مورد نظر در خصوص قاچاق موجود انسانی است یعنی

موجوداتی که دارای شعور و عقل می‌باشند و قطعاً با اجسام و کالا تفاوت دارند، در مبحث بعدی به تبیین مفهوم قاچاق زنان می‌پردازیم.

مبحث دوم: تعریف قاچاق زنان

مسئله قاچاق اشخاص معمولاً برحسب قاچاق زنان یا قاچاق برای مقاصد بهره‌کشی جنسی مورد بحث قرار می‌گیرد. قاچاق عموماً تأثیر بسیار شدیدی برای زنان و دختران دارد و اغلب قاچاق برای مقاصد تجارت جنسی را شامل می‌شود. قاچاق پدیده‌ای بسیار گسترده‌تر در سطح جهان به شمار می‌رود. هم‌اکنون این قاچاق شامل این موارد می‌گردد: «مبادله افراد جهت مهاجرانی که در کارگاه‌های کار سخت به کار می‌پردازند، همچنین برای کار خانگی یا کشاورزی، ازدواج‌های اجباری یا فریب‌آمیز به صورت پستی و سفارشی و نیز خرید و فروش زنان جوان برای روسپی‌خانه‌ها و کلوب‌های رقص برهنه»^۱. به رغم تعاریف دور از هم، توافق فزاینده‌ای وجود دارد که مسئله قاچاق موجودات بشر متضمن حرکت دادن افراد به منظور قرار دادن آنان در کار اجباری یا دیگر اشکال بیگاری غیرداوطلبانه می‌باشد. بنابراین قاچاق اشخاص به‌گونه‌ای تعریف می‌شود که هم مقاصد جنسی و هم مقاصد غیرجنسی و همه اقدامات در راستای زنجیره قاچاق از بکارگیری (یا ربودن) اولیه فرد قاچاق شده گرفته تا مقصود یا هدف نهایی - بهره‌کشی از شخص قربانی یا کار او - را در برگیرد^۲. تعریفی که مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۴ ارائه داد، تا پیش از تعریف پروتکل مصوب سال ۲۰۰۰ از قاچاق اشخاص بصورت گسترده مورد پذیرش قرار داشت. این تعریف چنین است: «حرکت دادن غیرقانونی و مخفیانه اشخاص از مرزهای ملی، عمدتاً از کشورهای در حال توسعه و کشورهای دارای اقتصاد در حال گذار با هدف نهایی واداشتن زنان و دختران به وضعیت‌های بهره‌کشانه و ستمگرانه از لحاظ جنسی و اقتصادی به منظور سود بکار گیرندگان، قاچاقچیان و سندیکاهای جنایتکار، و نیز دیگر فعالیتهای مرتبط با قاچاق همچون کار خانگی اجباری، ازدواج

---

^۱. *Trafficking in human beings: implications for the organization for security and cooperation in Europe, review conference September 1999, p3, quoted in: <http://www.osce.org/docs/i3index>. TM 10/3/2001*

^۲. *Ibid.* p.4

دروغین، استخدام مخفیانه و فرزندخواندگی دروغین.^۱» تعریف دیگری که توسط سازمان غیرحکومتی ائتلاف جهانی علیه قاچاق زنان^۲ ارائه شده است: «همه اعمال متضمن بکارگیری و یا حمل نقل یک زن در عرض مرزهای ملی برای کار یا خدمات به وسیله خشونت یا تهدید به خشونت، سؤاستفاده از اقتدار یا موقعیت مسلط، اسارت، وام، فریب یا دیگر اشکال تحمیل.^۳»

در پروتکل پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص، به‌ویژه زنان و کودکان، مصوب سال ۲۰۰۰، در ماده سوم، قاچاق زنان بدین ترتیب تعریف شده است:

«استخدام، انتقال، حمل و نقل، پناه دادن یا دیگر اشکال تحمیل، آدم ربایی، تقلب، فریب، سؤاستفاده از قدرت یا موقعیت آسیب‌پذیری یا دادن یا دریافت پرداخت‌ها یا منافع جهت کسب رضایت فردی که بر شخص دیگری کنترل دارد به منظور بهره‌کشی.^۴ بهره‌کشی باید حداقل بهره‌کشی از روسپیگری دیگران یا دیگر اشکال بهره‌کشی جنسی، کار یا خدمات اجباری، بردگی یا رویه‌های مشابه بردگی^۵، بیگاری^۶ یا برداشتن اندامهای بدن را در برمی‌گیرد». و از آنجایی که قاچاق زنان و دختران معمولاً برای اهداف جنسی صورت می‌پذیرد، واژه‌های جدیدی در این خصوص همچون «قاچاق جنسی» نیز مطرح شده است. قاچاق جنسی معمولاً در خصوص کسانی است که به سن ۱۸ سالگی نرسیده‌اند، و به این عمل ترغیب و یا با زور و فریب آنها را به عمل واداشته و در معنای دیگر «جذب نیروی جدید، پناه دادن، حمل و نقل، حمایت و بکارگیری اشخاص برای اعمال جنسی» را قاچاق جنسی تعریف نموده‌اند.

تعاریفی که بیان شد تعاریفی بود که توسط مجامع بین‌المللی ارائه گردیده است. هرچند که تعاریف ارائه شده از سوی سازمانهای بین‌المللی دارای نواقصی نیز هست، البته در این تعاریف سعی شده است که تمامی مواردی که به قاچاق زنان و کودکان می‌انجامد مدنظر قرار گیرد. البته در صورتیکه زن بالغی که با مهاجرت خود برای اهداف جنسی به کشورهای دیگر می‌رود و در آن کشور اقدام به کسب درآمد از این

---

^۱. *Trafficking in women and children: Mekong sub-region* p.2 quoted in: [http:// www.unifem-eseasia.org/resources/traffic2](http://www.unifem-eseasia.org/resources/traffic2) 8/5/2001

^۲. *GLOBAL ALLIANCE AGAINST TRAFFIC IN WOMEN*

^۳. *Ibid.* p.3

^۴. *Exploitation*

^۵. *Slavery*

^۶. *Servitude*